

نقش کمیته بین المللی صلیب سرخ در تأسیس

دیوان کیفری بین المللی

www.ketab.ir

هاجر راعی دهقی

دانشجوی دکتری حقوق بین الملل عمومی دانشگاه علامه طباطبائی

و

مدرس دانشگاه

سرشناسه : راعی دهقی، رهاجر، ۱۳۶۷-
 عنوان و نام پدیدآور : نقش کمیته بین المللی صلیب سرخ در تأسیس دیوان کیفری بین المللی / تألیف هاجر راعی دهقی.
 مشخصات نشر : تهران: خرسندی، ۱۳۹۵-
 مشخصات ظاهری : ۲۱۴ ص.
 شابک : 978-600-114-572-8
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت : کتابنامه. ص. [۲۰۳]-۲۱۴: همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع : کمیته بین المللی صلیب سرخ (Intenational Committee of the Red Cross)
 موضوع : دیوان بین المللی کیفری (International Criminal Court)
 موضوع : حقوق بین الملل بشردوستانه (Humanitarian law)
 موضوع : کمک های بشردوستانه (International assistance)
 رده بندی کسره : ۱۳۹۵ ۲۰۷/ز۶۴۷۱ KZ
 رده بندی دیویی : ۳۴۱/۶۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۱۴۰۷۲

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و علوم سیاسی
 تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی نژاد، روبرو به خیابان دانشگاه،

پلاک ۱۷۴، واحد ۲

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

نقش کمیته بین المللی صلیب سرخ در تأسیس دیوان کیفری بین المللی

تألیف: هاجر راعی دهقی

صفحه آرای: الهام پیدایی

چاپ اول: ۱۳۹۴ - شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۲۰۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-572-8

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۵۷۲-۸

فهرست

مقدمه	۱۵
بخش اول: فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی	۲۱
فصل اول - ضرورت تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی	۲۴
گفتار اول - پایان دادن به فرهنگ بی‌کیفرمانی	۲۹
مبحث اول - تعقیب - دایتکاران بین‌المللی پیش از تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی	۲۹
مبحث دوم - تعقیب - دایت‌آران بین‌المللی در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی	۳۳
گفتار دوم - تحت الشعاع قرار گرفتن مصونیت	۳۶
مبحث اول - مفهوم و حوزه‌ی مصونیت، مقامات بلندپایه دولتی	۳۶
مبحث دوم - تحول مفهوم مصونیت مقامات بلندپایه دولتی	۳۸
گفتار سوم - قرار دادن جنگ‌های داخلی در صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی	۴۰
مبحث اول - تدوین ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های بهارگانه ژنو ۱۹۴۹ به عنوان منبع اصلی حقوق مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی	۴۳
مبحث دوم - ممنوعیت نقض حقوق بشردوستانه در مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی در پروتکل دوم الحاقی ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹	۴۵
مبحث سوم - جرم‌انگاری جنایات بین‌المللی در مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی	۴۹
فصل دوم - فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ قبل از تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی	۵۴
گفتار اول - اولین پیشنهاد برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی	۵۴
مبحث اول - پیشینه پیشنهادات ارائه شده برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی	۵۵

- مبحث دوم- صلاحیت اولین دیوان کیفری بین‌المللی پیشنهادی ۵۸
- مبحث سوم- واکنش جامعه بین‌المللی نسبت به پیشنهاد تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی ۶۲
- گفتار دوم- نقطه ارتباط میان مراجع کیفری بین‌المللی و فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ ۶۹
- مبحث اول- حمایت کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از تأسیس مراجع کیفری بین‌المللی ۶۹
- مبحث دوم- حضور کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در مراجع کیفری بین‌المللی ۷۲
- فصل سوم- اقدامات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در کمیته‌های مقدماتی برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی ۷۵
- گفتار اول- چگونگی مشارکت کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در کمیته‌های مقدماتی برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی ۷۶
- مبحث اول- سند کاری ۱۳ فوریه ۱۹۹۷ بین‌المللی صلیب سرخ در رابطه با جرائم جنگی ۷۷
- مبحث دوم- اسناد کاری ۱۹۹۹ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در رابطه با عناصر جرائم جنگی ۷۷
- مبحث سوم- اعلامیه‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ ۷۸
- مبحث چهارم- همکاری کمیته بین‌المللی صلیب سرخ با سایر سازمان‌های غیردولتی جهت تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی ۸۰
- گفتار دوم- مشارکت کمیته در کارهای مقدماتی اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۸۲
- مبحث اول- دیدگاه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در رابطه با تعریف جرائم جنگی ۸۳
- مبحث دوم- دیدگاه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در خصوص صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی ۸۶
- الف- رضایت دولت‌ها برای رسیدگی ۸۷

- ب- استقلال و بی طرفی دیوان ۸۸
- ج- صلاحیت دیوان در رابطه با مخاصمات مسلحانه داخلی و بین المللی ۸۹
- د- اصل تکمیلی بودن صلاحیت دیوان ۹۱

بخش دوم: تاثیر اقدامات کمیته بین المللی صلیب سرخ در اساسنامه دیوان

- کیفری بین المللی ۹۵
- فصل اول- تدوین و توسعه تدریجی جرائم جنگی در مخاصمات مسلحانه بین المللی و غیر بین المللی ۹۸
- گفتار اول- جرائم جنگی در مخاصمات مسلحانه بین المللی ۹۹
- مبحث اول- نقض حقوق بین الملل بشردوستانه در مخاصمات مسلحانه بین المللی ۱۰۱
- الف- اعمال ارتكابی در نقض حقوق بین الملل بشردوستانه ۱۰۱
- ب- اعمال ارادی منجر به مرتکب شدن جرم شدید به بدن و سلامتی ۱۰۳
- ج- اعمال ارادی در نقض حقوق بین الملل بشردوستانه ۱۰۵
- د- در معرض خطر قرار دادن سلامت جسمی یا ذهنی یا تمامیت آن با فعل یا ترک فعل عمدی ۱۰۷
- مبحث دوم- دیگر نقض های شدید حقوق بین الملل بشردوستانه قابل اعمال بر مخاصمات مسلحانه بین المللی ۱۰۹
- گفتار دوم- جرائم جنگی در مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی ۱۱۳
- مبحث اول- نقض شدید حقوق بین الملل بشردوستانه قابل اعمال بر مخاصمات مسلحانه غیر بین المللی ۱۱۳
- فصل دوم- اسناد کاری ۱۹۹۹ کمیته بین المللی صلیب سرخ و عناصر جرائم جنگی ۱۲۲
- گفتار اول- تعریف عناصر جرائم جنگی ۱۲۳
- مبحث اول- موضع کمیته بین المللی صلیب سرخ در رابطه با عناصر جرائم جنگی ... ۱۲۵

- گفتار دوم - عناصر جرائم جنگی در رابطه با افراد مورد حمایت در ماده ۸ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۲۷
- مبحث اول - عناصر جرائم عناصر جرائم جنگی در رابطه با افراد مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی ۱۲۸
- الف - افراد مورد حمایت در ماده ۸(۲)(الف) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۲۸
- ب - افراد مورد حمایت در ماده ۸(۲)(ب) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۳۲
- ج. (خارج از برهه) به کسی نیز اطلاق می‌شود که به وضوح قصد تسلیم دارد ۱۳۴
- مبحث دوم - عناصر جرائم جنگی در رابطه با افراد مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی ۱۴۸
- الف - افراد مورد حمایت در ماده ۸(۲)(ج) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۴۹
- ب - افراد مورد حمایت در ماده ۸(۲)(ه) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۵۷
- گفتار سوم - عناصر جرائم جنگی در رابطه با اموال مورد حمایت در ماده ۸ اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری ۱۷۰
- مبحث اول - عناصر جرائم عناصر جرائم جنگی در رابطه با اموال مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی ۱۷۰
- الف - اموال مورد حمایت در ماده ۸(۲)(الف) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۷۱
- ب - اموال مورد حمایت در ماده ۸(۲)(ب) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۷۲
- مبحث دوم - عناصر جرائم جنگی در رابطه با اموال مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی ۱۸۱
- الف - اموال مورد حمایت در ماده ۸(۲)(ه) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۸۱
- گفتار چهارم - عناصر جرائم جنگی در رابطه با روش و شیوه‌های جنگی در ماده ۸ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ۱۸۴
- مبحث اول - عناصر جرائم جنگی در رابطه با روش و شیوه‌های جنگی در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی ۱۸۵

الف - روش و شیوه‌های جنگی در ماده ۸(۲)(ب) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی.....	۱۸۵
مبحث دوم - عناصر جرائم جنگی در رابطه با روش و شیوه‌های جنگی در مشخصات مسلحانه غیر بین‌المللی.....	۱۹۱
الف - روش و شیوه‌های جنگی در ماده ۸(۲)(ه) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی ...	۱۹۲
نتیجه‌گیری.....	۱۹۵
منابع و مآخذ.....	۲۰۳

مقدمه

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ^۱ یکی از قدیمی‌ترین و فعال‌ترین سازمان‌های غیردولتی در زمینه حقوق بین‌الملل بشردوستانه است. ظهور حقوق بشردوستانه به صورت مدرن را باید از زمان تأسیس این کمیته یعنی ۱۷ فوریه ۱۸۶۳ دانست. کمیته به عنوان پاسدار حقوق بین‌الملل بشردوستانه به صورت فعال و سیستماتیک در شکل‌گیری و اجرای این حقوق نقش داشته و فرآیندی را آغاز کرد که منجر به انعقاد کنوانسیون‌های ژنو برای حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه در طی سال‌های ۱۹۴۹، ۱۹۲۹، ۱۹۰۶ و ۱۸۶۴ گردید. در ابتدای پیدایش کنوانسیون‌های ۱۸۶۴، ۱۹۰۶ و ۱۹۲۹، ریم ۱۸۹۹ لاهه و دهم ۱۹۰۷ لاهه بود که کنوانسیون‌های سال‌های ۱۸۶۴ و ۱۹۰۶ ژنو به جنگ‌های دریایی تسری یافتند که مقدمه‌ای برای بهبود شرایط مجروحان، بیماران و کشتی‌های غرق‌شده و نیروهای مسلح در دریا در کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو شد. با تصویب دو پروتکل الحاقی سال ۱۹۷۷ را به حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی، کمیته ابتکار عمل را برای تکمیل کنوانسیون‌های ژنو به دست گرفت. علاوه بر نقش فعال این نهاد در شکل‌گیری مقررات حقوق بین‌الملل بشردوستانه باید به حضور آن در اجرای موثر این حقوق اشاره کرد.

تأسیس یک مرجع جزایی بین‌المللی از دیرباز یکی از رویاهای جامعه بین‌المللی بوده است. گوستاو موبینه یکی از بنیانگذاران کمیته بین‌المللی صلیب سرخ برای اولین بار در سال ۱۸۷۲ تأسیس دیوان بین‌المللی را پیشنهاد داد. هدف چنین دیوانی مطابق طرح پیشنهادی وی، تضمین اجرای کنوانسیون ژنو ۱۸۶۲ مربوط به بهبود نظامیان مجروح در نبرد

۱. از این به بعد کمیته.

بود. پیشنهاد وی با توجه به عصری که در آن می‌زیست، ابتکاری بی‌نظیر بود. این پیشنهاد اگرچه از سوی هیچ کشوری به صورت رسمی رد نشد اما قدرت اجرایی نیز پیدا نکرد. کمیته به عنوان نگهبان اصلی حقوق بین‌الملل بشردوستانه، از اقدامات خود جهت اجرای این حقوق دست برنداشت و تا کنون به موفقیت‌های بزرگی در این زمینه دست یافته است. از جمله اقداماتش در این زمینه حضور گسترده و فعال آن در تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی^۱ است. البته پیش از آن نیز همواره از تأسیس سایر مراجع کیفری بین‌المللی که به صورت موردی تشکیل می‌شدند، حمایت می‌کرد. فعالیت کمیته در کارهای مقدماتی تأسیس دیوان همانند اقداماتش در کارهای مقدماتی کنفرانس‌های مربوط به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل‌های ضمیمه آن چشم‌گیر و قابل توجه می‌باشد. از آنجایی که اجرای قواعد حقوق بشردوستانه مستلزم تعقیب کیفری ناقضان حقوق بشردوستانه که مرتکب جنایات علیه صلح و بشریت و جنایات جنگی می‌شدند است، تأسیس دیوان امری ضروری بود. هدف مشترک کمیته و دیوان جهت پیشگیری از نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه و مبارزه با کیفرمانی، منجر به نقش فعال این سازمان در تأسیس این مرجع، کارهای مقدماتی مربوط به شکل‌گیری اساسنامه رم، تهیه لیست جرائم جنگی و عناصر این جرائم شد. ارتباط تنگاتنگ میان کمیته و دیوان ضرورت بررسی نقش کمیته در تأسیس دیوان و به تبع آن اجرای آیین دادرسی و تهیه دلایل توسط دیوان را آشکار می‌سازد. آن‌چه که قصد داریم در نوشتار حاضر به آن بپردازیم بررسی نقش کمیته در تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی است.

با توجه به فرصتی که در کارهای مقدماتی کنفرانس ۱۹۹۸ رم به کمیته برای بیان دیدگاه‌هایش داده شد، کمیته مبادرت به تهیه و تنظیم اسناد کاری نمود و در آن‌ها بر لیست جرائم جنگی، تأکید بسیاری نمود. کمیته در سال ۱۹۹۷ به منظور کمک به کمیته مقدماتی برای

۱. از این به بعد دیوان.

تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی^۱، سندی را که مشتمل بر لیست جرائم جنگی بود تهیه و به آن کمیته تقدیم نمود. علاوه بر این، اسناد کاری مشتمل بر عناصر تشکیل دهنده جرائم جنگی موضوع صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی را در سال ۱۹۹۹ تهیه و به کمیسیون مقدماتی برای دیوان کیفری بین‌المللی^۲ تقدیم نمود. با توجه به جامع بودن این اسناد کاری، نمایندگی‌های دائمی افریقای جنوبی، بلژیک، کاستاریکا، فنلاند، مجارستان، جمهوری کره و نمایندگی ناظر سوئیس در سازمان ملل متحد درخواست کردند که اسناد مزبور به عنوان سند کمیسیون مقدماتی توزیع گردد.

هدف از رهش حاضر بررسی نقش کمیته در دو سطح است. سطح اول: نقش کمیته قبل از کنفرانس رم که گونه ای بسیج افکار را راه اندازی کرد و زمینه را برای تأسیس دیوان فراهم کرد و در سطح رم، نقش کمیته در طول کنفرانس رم که بعنوان عضو ناظر بوده است. کمیته در طول این کنفرانس بر جرائم جنگی و عناصر آن و صلاحیت عام دیوان تأکید زیادی داشت.

پژوهش حاضر به دو بخش تقسیم می‌شود. در بخش اول، فعالیت‌های کمیته برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی مورد بررسی قرار می‌گیرد. فصل اول این بخش در پی اثبات ضرورت تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی است. همان گونه که در این نوشتار بیان می‌شود اقدامات دولت‌ها برای تعقیب ناقضان حقوق بین‌المللی بشردوستانه کافی نبود و عملکردشان برای مجازات این مجرمان مطلوب نبود. این امر نیاز به مرجعی بین‌المللی برای جلوگیری از نقض و تضمین اجرای این حقوق نیاز بود. علاوه بر این در فصل مزبور به روند شکل‌گیری مقررات حاکم بر مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی در نهایت جرم‌انگاری قواعد این مخاصمات در اساسنامه دیوان پرداخته می‌شود. در این فرآیند نقش کمیته از ایجاد تا جرم‌انگاری این قواعد و تأکید آن بر قانونمند شدن این نوع از مخاصمات، بررسی خواهد شد.

۱. از این به بعد کمیته مقدماتی.

(Preparatory Committee for the Establishment of an International Criminal Court)

۲. از این به بعد کمیسیون مقدماتی.

(Preparatory Commission for International Criminal Court)

بدیهی است از جمله مباحث مهم در این بخش فعالیت‌های کمیته قبل از تأسیس دیوان می‌باشد، که این موضوع در فصل دوم این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد. کمیته با فعالیت‌های خود در غالب یک سازمان غیر دولتی گونه‌ای از بسیج افکار عمومی را راه اندازی کرد و زمینه و بستر مناسبی را برای مطرح شدن پیشنهادات مربوط به تأسیس دیوان فراهم کرد. تلاش عمده در این فصل بررسی این پیشنهادات است که مهم ترین آن‌ها، طرح گوستاو موبینه بود که به نقاط قوت و ضعف آن نسبت به اساسنامه کنونی دیوان به تفصیل پرداخته شده است. هم چنین واکنش حقوق‌دانان، نهادهای بین‌المللی و کشورها نسبت به این پیشنهاد بررسی می‌شود.

فصل سوم این بخش با عنوان «اقدامات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در کمیته مقدماتی برای تأسیس دیوان کیفری بین‌المللی» حول یک محور اساسی که همان مشارکت کمیته مزبور در تأسیس دیوان و دیدگاه‌های این کمیته در رابطه با صلاحیت دیوان و جنایات بین‌المللی می‌باشد، می‌چرخد.

بخش دوم این پژوهش که بخش پایانی آن است، حساب می‌آید، با عنوان (تأثیر اقدامات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی) به بررسی نقش کمیته در اساسنامه رم می‌پردازد. بدیهی است این کمیته ارائه اسناد کاری و اعلامیه‌های تقدیمی متعدد به کمیته مقدماتی، در پی رسیدن به هدفش یعنی اجرای حقوق بشردوستانه به صورت گسترده و بدون هیچ گونه محدودیتی بود. با تهیه اسناد کاری توسط کمیته، همکاری در تدوین اساسنامه دیوان، تصویب اساسنامه دیوان و به ویژه ماده ۸ اساسنامه این هدف محقق شد. این بخش به دو فصل تقسیم می‌شود.

در فصل اول به تفصیل، تدوین و توسعه تدریجی جرائم جنگی در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیر بین‌المللی با بررسی مقایسه‌ای میان سند کاری ۱۳ فوریه ۱۹۹۷ کمیته و ماده ۸ اساسنامه دیوان مورد بحث قرار می‌گیرد. در فصل دوم این بخش همان گونه که از عنوان آن یعنی (اسناد کاری ۱۹۹۹ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و عناصر جرائم جنگی) برمی‌آید به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که آیا محتویات این اسناد کاری در اساسنامه

دیوان وارد شده اند یا خیر؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ در پی بررسی حدود آن می‌باشیم. علاوه بر این در این فصل به بررسی تاثیر نظریات تفسیری کمیته از کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن در کمیسیون مقدماتی برای تدوین عناصر جرائم جنگی نیز پرداخته می‌شود.